

dintre anii 1848 - 1920, insistând, cu precădere, asupra momentului revoluției de la 1848, perioadei liberale, instaurării dualismului austro-ungar cu urmările sale dezastruoase pentru români, Memorandului și încheind cu revoluția din toamna anului 1918, care a încununat Marea Unire de la 1 Decembrie 1918.

În cadrul marilor momente enumerate, hunedoreni și-au adus o contribuție meritorie. Informațiile de natură istorică pe care le conțin piesele documentare incluse în volum reflectă procesele istorice importante, desfășurate în Transilvania între anii 1848 - 1920 și în care locuitorii meleagurilor hunedorene sunt implicați pe deplin.

Documentele reflectă puternica solidaritate românească pentru a rezista în fața ofensivei de deznaționalizare prin învățământ și cultura provocată de guvernele maghiare în perioada dualismului austro-ungar. Deși tributar canoanelor istoriografiei de până la evenimentele din 1989 mai ales în ce privește nuanțele de interpretare a unor fapte istorice, volumul constituie un valoros instrument de lucru pentru specialiști. El constituie în același timp nu numai un argument asupra seriozității muncii depuse de către autori, ci și o valoroasă contribuție la dezvoltarea istoriografiei românești. Respectând principiile moderne de editare a documentelor istorice, volumul este prevăzut cu o listă a documentelor conținând rezumatul acestora și un index de nume și localități, ceea ce permite o orientare mai rapidă a cercetătorului către problematica ce-l interesează. Documentele în limbile germană și maghiară sunt însoțite de traduceri, ușurând accesul specialiștilor și a publicului larg la descifrarea conținutului lor. În final, volumul reproduce prin fotocopii documente și personalități hunedorene legate de evenimentele istorice desfășurate pe aceste meleaguri între 1848 - 1920.

Prezentul volum sporește considerabil informația pentru cunoașterea perioadei cuprinse între revoluția de la 1848 și 1920 și este un instrument de lucru indispensabil cercetătorului istoriei meleagurilor hunedorene, fapt pentru care colectivul de arhiviști deveni merită felicitări călduroase.

Ioachim Lazăr

Ion Dumitru-Snagov, România În diplomația Vaticanului, 1939-1944, Editura Garamond, București, 1991, 237 p.

Lucrarea "La Romania nella diplomazia Vaticana, 1939-1944", vedea lumina tiparului în anul 1987 la Edice Pontificia Università Gregoriana din Roma, însumând 169 pagini. Au trecut câțiva ani până să apară și în limba română, editura bucureșteană Garamond asumându-și această sarcină, în anul 1991. Varianta românească a lucrării purtând titlul "România în diplomația Vaticanului", 1939 - 1944, prezintă cititorilor români, pe parcursul a 237 pagini, probleme ce n-au mai fost supuse atenției publice dinainte de anul 1948, când România a rupt relațiile diplomatice cu Vaticanul.

Apelând la colecții de documente inedite (din Arhivele Abației "Prea Sfântă Fecioară Maria", Einsiedeln-Elveția, a Arhiepiscopiei Romano-Catolice, București - România, a Arhivei Centrale a Ordinului Fraților Minori-Conventuali-Roma, a celei

Diecezane din Alba-Iulia, a Arhivei Sacrei Congregații a Afacerilor Ecleziastice Extraordinare-Vatican, a celei secrete a Vaticanului, Secretariatului de Stat Vatican) și edite (Allianz Hitler-Horthy- Mussolini, Dokument zur ungarische am szenpolitik 1933-1944, Budapest, 1966 Acta Apostolicae Sedis, 1918-1944, Cittădel Vaticano, Le Saint Liège et la guerre en Europe, 1965, 1967, 1969, 1972, 1973, 1974, 1975, 1980, 1981, 23 august 1944 - Documente, București, 1985, vol. III-IV), memoriile, precum și la un impresionant număr de lucrări de istorie generală și pe probleme, autorul încearcă să definească locul și rolul României în diplomația Vaticanului în perioada interbelică și în timpul celui de-al II-lea război mondial. În cuvântul introductiv, Ioan Robu, arhiepiscopul catolic de București se întreabă "Dacă n-ar fi prea devreme pentru un istoric să se angajeze într-o judecată concluzivă cu privire la cea mai mare dramă în carea fost aruncată omenirea-cel de-al-II-lea război mondial. Uneori lectura acestui volum ne-a lăsat impresia că cercetătorul ar fi prea stoic în alegerea faptelor istorice și alteori, imparțialitatea omului de știință ne-a apărut ca o voalată circumstanță atenuantă față de principallii campioni ai guvernului militarist de la București. Aceste gânduri se fac prezente nu numai pentru că după ultima pagină stă vizibil că un singur studiu nu poate epuiza evenimentul istoric, ci pentru că la sfârșitul lecturii apar noi semnificații și se descoperă în documente mari raze de lumină, prin care diplomației i se relevă retrospectiv o uriașă forță de intuiție a necesității istorice" (p.7). Arătând că România a constituit un caz particular și că a existat o contradicție între aspirațiile sale de pace și sarcina impusă ca satelit al Axei, prelatul arătând marele defect militarist al revizionismului hitleristo-hortyst, subliniind rolul creștinismului românesc care a fost coloana vertebrală a poporului român sub formă de etică populară s-a exprimat cu forța unei vocații a păcii (p. 7).

După cuvântul arhiepiscopului catolic, urmează un "Avertisment de lectură" al autorului lucrării, care atrage atenția că istoria celui de-al doilea război mondial este în continuare în centrul preocupărilor specialiștilor, că disputele asupra protagoniștilor celui de-al doilea cataclism, învinși-învingători, continuă. "Monstruoasei agresiuni naziste i-a corespuns o colosală conspirație a păcii, în structura căreia România a jucat un rol de apărare a vieții, nu dintre cele mai mici și de loc periferic. Punerea în lumină a probelor, provenind din sursă de mare autoritate, ne devine o obligație pe care dorim să o transmitem tuturor iubitorilor de adevăr, chiar dacă unii dintre ei pot fi robiți de îngustimile șovinismului. Din marginea atâtor documente se întinde chemarea la cunoașterea adevărului cu larga disponibilitate cu care Toma fu odinioară chemat: "Adu degetul tău și vezi mâinile mele, și mâna ta o pune în coasta mea" (p. 8) - adaugă Ion Dimitriu - Snagov

Lucrarea este structurată în trei capitole. În primul, "Preliminarii", în subcapitolul "În această Europă clocotită", autorul creionează tabloul Europei după semnarea Tratatului de pace de la Versailles din 1919 pedalând pe speranțele europenilor într-un echilibru politic stabil. Dar, "Interesele contradictorii ale marilor puteri n-au fost favorabile principiilor de conviețuire pașnică și agresivitatea revizionistilor împotriva păcii de la Versailles, pe care mai târziu Michel Launay avea să o denumească "une paix baclée, tratatul respectiv considerându-l inoperant, a anulat toate eforturile mobilizate de Societatea Națiunilor. Se anulau eforturile pentru promovarea tratativelor unice a conflictelor" - arată autorul (p. 13). În această Europă tensionată, Sfântul Scaun a reușit să încheie o serie de Concordate și convenții cu mai multe state: Letonia (1922), Bavaria (1924), Polonia (1925), Lituania (1927), Italia, Prusia, România (1929), Badem (1932), etc. În acel moment, opinia publică întrezărea speranța că s-ar fi putut deschide o nouă etică

politică (p.17). Ion Dumitriu - Snagov, subliniază că, cu toată orientarea sa pacifistă - criticată atât de des -, Papa consimțise să sprijine popoarele oprimate, cu respectarea unei prudențe extreme, pentru a nu atrage reacții drastice din partea naziștilor împotriva Bisericii și, totodată, să susțină pe Aliați pentru salvarea lumii de la atrocitățile nazisto-fasciste (p. 20). În subcapitolul "România - caleidoscop politic" autorul arată că evoluția politicii europene între cele două războaie nu a scutit România de agitații și ciocniri dintre cele mai violente, dezlănțuite de forțele extremiste, făcând o retrospectivă a partidelor politice existente la acea perioadă în țară. Ion Dumitriu-Snagov grefează activitatea Bisericii din România în acest tablou politic, ca unul care s-a desfășurat în cadrul larg al poziției Vaticanului față de problemele majore ale politicii epocii. Făcând o retrospectivă a relațiilor României cu Vaticanul, începând din sec. XIX, autorul arată că statul Vatican ne-a spijinit în momentele cheie ale istoriei poporului român: 1877, 1918 (p.34). Poziția Vaticanului într-o nouă Europă rezultată după prima mare conflagrație mondială este prezentată, în subcapitolul "Orientări eclesiastice în politica europeană". După anul 1918, raporturile dintre cadrele eclesiastice ale diverselor biserici din România au fost timp de un deceniu destul de încordate. Statul român a căutat să reglementeze relațiile cu Sfântul Scaun multă vreme și negocierile pentru un Concordat aveau deja un trecut istoric. Nu fără dificultăți și opoziții (făcute în special din partea Partidului maghiar și din partea clerului ortodox), susținute prin mari polemici în presă, guvernul, reprezentat prin Ministrul cultelor, Aurel Vlad, a reușit totuși să ratifice, la 20 mai 1929, Concordatul României cu Sfântul Scaun (încheiat la 10 mai 1927). Autorul concluzionează că acest act a contribuit "... la o emulație în toate sectoarele eclesiastice, inclusiv cel otodox" (p. 42). În subcapitolul "România plătește banchetul celor putenici", Ion Dumitriu-Snagov, arată însemnătatea Romei pentru politicienii României de atunci, subliniindu-i dubla semnificație: "Cetatea Eternă, sensibilă la argumentul istoric, realizată, sub conducerea papei, și alta...centrala fascistă, insensibilă la efemeritatea totalitarismului, sub conducerea Ducelui" (p.61). Guvernul lui Mussolini a avut un comportament ostil față de români și a optat pentru o cooperare agresivă cu guvernul regentului Horthy din Budapesta. Fragmentele din Jurnalul lui Galeazzo Ciano, ca autor principal al diplomației mussoliniene, prezentate de autor (p. 62 -66), stau mărturie acestei atitudini. Nici Mussolini și nici guvernul său nu și-au schimbat atitudinea față de România până la sfârșitul războiului. În paralel cu atitudinea guvernului italian, Ion Dumitriu-Snagov, prezintă și atitudinea - e adevărat subterană, la acea vreme - a Vaticanului. "Între sârmele ghimpate ale agresiunii", al cincilea subcapitol, Ion Dumitriu-Snagov face o trecere în revistă a principalelor manifestări diplomatice ale Vaticanului pe teritoriul României de după 1918, până la finele celui de-al doilea război mondial. "Toate acțiunile s-au desfășurat sub semnul virtuții modestiei, în slujba dreptății și adevărului, ambele părți eliminând răzbunările și promovând spiritul concesiv" - concluzionează autorul. El arată, în continuare că "Acest comportament s-a menținut și după încheierea ostilităților și, pe când puterile învingătoare s-au lăsat antrenate în vendete, cu deportări în masă și cu tribunale de răzbunări, nici Vaticanul și nici România nu și-au asumat nedemne exagerări, n-au promovat revendicări imaginare și expulzări ale minorităților etnice, iar în susținerea cauzelor nu au intrat în jocul de piață divulgativă a meritelor sau de lamentări, dilatarea realității și obținerea statutului de victime". (p.90).

În capitolul II "România în documentele Vaticanului", în primul subcapitol "Repere diplomatice" sunt prezentate liniile diplomației Vaticanului în această perioadă a istoriei. În

subcapitolul "Transilvania : apărarea păcii și a adevărului" sunt prezentate fragmente de documente din actele oficiale ale Vaticanului vis -à- vis de poziția acestuia în ce privește ciuntirile teritoriale ale României din anii '40. În "Protejarea evreilor", al treilea subcapitol, autorul face cunoscut publicului unele din acțiunile comune întreprinse de România și Vatican pentru salvarea evreilor. În ultimul subcapitol: "Asistența prizonierilor de război", seria de documente prezentată stă mărturie modulului cum au fost asistați oamenii supuși represiunilor de război, evidențiindu-se interesul Sfântului Scaun pentru ușurarea suferințelor ca și eforturilor depuse de Nuntziul Apostolic, Andreea Cassulo, prin diverse forme de intervenții, ajutoare materiale și spirituale, vizite în lagăre de concentrare, etc., într-o serie de colaborări cu autoritățile române.

În ultimul capitol "În lumina realității", Ion Dumitriu-Snagov încearcă să înlăture anumite semne de întrebare privind relațiile României cu Vaticanul, subliniind că "Documentele semnate de noi probează, în același timp, cazul unui popor mutilat, ocupat militar sub amenințarea desființării statale, poporul român, ca un sclav subjugat de o suprastructură artificială, cu un guvern de complici activ - conștienți în discreditarea ocupantului autointitulat aliat. Sfântul Scaun, consecvent apărător al păcii, a întâlnit în acest popor o consecventă vocație a răbdării, votul conspirației pentru pace, cu experiență de acest fel multiseculară. De aici strânsa colaborare dintre cei doi parteneri politici pentru protestul împotriva Ardealului de Nord pentru asistența comună acordată victimelor de război.... de orice națiune și religie - și, în sfârșit, un sprijin moral pentru ieșirea de sub controlul Axei și pentru mobilizarea resurselor într-un nou sacrificiu de sânge la scurtarea războiului" (p. 219).

Ion Dumitriu-Snagov, autorul cărții supuse atenției Dvs., este doctor în istorie cu lucrarea "La Sain - Siége et la Roumaine moderne 1850 - 1866 ", care l-a consacrat definitiv în cunoașterea relațiilor dintre România și Vatican. Cartea recent publicată este o lucrare valoroasă, atât prin modul de abordare a relațiilor diplomatice dintre România și Vatican cât și datorită documentelor din arhiva vaticană, prezentate, dar mai ales pentru faptul că, după anul 1948, probleme de acest gen, nu au mai fost tratate de istoriografia românească. Pentru atâtea generații problemele lumii catolice precum și a relațiilor dintre statutul român și Vatican sunt noutăți absolute. O cercetare, binevenită, prin problemele și modul lor de abordare și, care se cere neapărat continuată.

Adela Herban

Alexandru Vianu, Camil Mureșan, Robert Păiușan, Simona Nistor
Președinții Franței, Universalia- Dialog, Craiova, 1991, 230 p.

Am ales pentru prezentare această lucrare din mai multe motive, cel mai important fiind cel care evidențiază interferențele culturale româno-franceze.

Spiritualitatea franceză, atât de aproape de valorile românești, avea nevoie, pentru o cât mai bună receptare în mediile noastre, de o astfel de lucrare, care evidențiază rolul politicului în societatea franceză. Dacă am încerca să admitem că poate